

Uchwała z dnia 21 lipca 2010 r., III CZP 47/10

Sędzia SN Antoni Górski (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Barbara Myszka

Sędzia SN Marek Sychowicz

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Zbigniewa S. przeciwko "U.P.I." S.A. w L. o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 21 lipca 2010 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Poznaniu postanowieniem z dnia 16 marca 2010 r.:

"Czy norma prawna zawarta w art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c. umożliwia dłużnikowi – który nie podjął obrony przed żądaniem pozwu w sprawie, która doprowadziła do powstania tytułu wykonawczego, z tej przyczyny, iż zaniechał podniesienia zarzutu spełnienia świadczenia, gdy było to obiektywnie możliwe np. w sprzecznie od nakazu zapłaty – zwalczenie tego tytułu, czy też powództwo to jest możliwe tylko w takich wypadkach, w których ustawodawca prawnie wyłączył obronę pozwanego przed żądaniem pozwu w postępowaniu w którym zapadł tytuł egzekucyjny albo nie mógł on jej podjąć z innych usprawiedliwionych przyczyn?"
podjął uchwałę:

Podstawą powództwa opozycyjnego przewidzianą w art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c. jest nierozpoznanie przez sąd zarzutu spełnienia świadczenia, zgłoszonego przed zamknięciem rozprawy.

Uzasadnienie

Powód Zbigniew S., będący dłużnikiem wierzyciela "U.P.I." S.A z siedzibą w Luksemburgu, wniósł przeciwko niemu powództwo o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego w postaci prawomocnego nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Rejonowy dla Łodzi-Widzewa z dnia 8 kwietnia 2008 r., twierdząc, że spłacił całe zadłużenie w dniach 27 lipca i 14 października 2002 r.

Sąd Rejonowy Poznań – Grunwald i Jeżyce w Poznaniu wyrokiem z dnia 8 października 2009 r. oddalił powództwo, przyjmując, że zarzut spełnienia świadczenia może być podstawą powództwa opozycyjnego tylko wtedy, gdy powód nie zgłaszał go i nie mógł z przyczyn prawnych zgłosić w postępowaniu rozpoznawczym. Skoro sytuacja taka nie miała miejsca w sprawie, w której tytuł wydano, powództwo podlegało oddaleniu.

Przy rozpoznawaniu apelacji powoda, Sąd Okręgowy stwierdził, że jej rozpoznanie zależy od tego, jak powinno się rozumieć treść art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. W szczególności chodzi o to, czy na podstawie tego przepisu można żądać pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego, powołując zarzut spełnienia świadczenia, do którego doszło przed wydaniem tego tytułu, i zagadnienie to przedstawił do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na skutek nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego dokonanej ustawą z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 172, poz. 1804), na końcu art. art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. dodano słowa „a także zarzucie spełnienia świadczenia, jeżeli zarzut ten nie był przedmiotem rozpoznania w sprawie”. (...) Wbrew intencji zadeklarowanej w uzasadnieniu projektu wprowadzenia tej zmiany (por. Sejm IV kadencji, druk nr 965), którą miała być „jaśniejsza redakcja tego przepisu”, trzeba stwierdzić, że nowelizacja przyniosła wiele wątpliwości interpretacyjnych, trafnie podnoszonych w uzasadnieniu rozpoznawanego zagadnienia prawnego. Ich przyczyną jest trudność w określeniu treści sformułowania „jeżeli zarzut ten nie był przedmiotem rozpoznania w sprawie”, które może odnosić się do kilku sytuacji: powód twierdzi, że spełnił świadczenie przed zamknięciem rozprawy w sprawie, w której wydano przeciwko niemu tytuł egzekucyjny, lecz nie zgłaszał w niej zarzutu o spełnieniu świadczenia, albo wprowadził odpowiedni zarzut, lecz sąd nie rozpoznawał go merytorycznie uznając, że był spóźniony z przyczyn procesowych. Może także wystąpić sytuacja, w której zarzut nie został rozpoznawany na skutek przeoczenia sądu albo dotyczył spełnienia świadczenia, do którego doszło po zamknięciu rozprawy.

Nie budzi wątpliwości tylko sytuacja, w której do spełnienia świadczenia doszło po zamknięciu rozprawy, gdyż chodzi tu o klasyczną podstawę powództwa opozycyjnego, opartego na zdarzeniu powodującym wygaśnięcie zobowiązania w

postaci świadczenia, dokonanego po zamknięciu rozprawy. Podstawą takiego powództwa nie może być natomiast twierdzenie dłużnika o spełnieniu świadczenia, jeżeli nie podnosił tego w postępowaniu rozpoznawczym. Sytuacja taka występuje rzadko, gdyż spełnienie świadczenia daje podstawę do sformułowania tak oczywistego zarzutu, że trudno przyjąć, aby działający racjonalnie dłużnik pominął go w swojej obronie. Nie można jej jednak wykluczyć, chociażby dlatego, że nielojalny dłużnik może wskazywać ją jako podstawę powództwa opozycyjnego w celu przedłużenia postępowania, a tym samym odwleczenia zaspokojenia wierzyciela.

Przeciwko zasadności konstruowania powództwa w takiej sytuacji przemawiają dwa względy. Po pierwsze, ze sformułowania ustawy „jeżeli zarzut ten nie był przedmiotem rozpoznania w sprawie” wynika, że chodzi o zarzut zgłoszony przez pozwanego, do którego jednak sąd się nie ustosunkował, nie może być bowiem przedmiotem rozpoznania sądu okoliczność niepodniesiona przez stronę. Po drugie, uznanie, że dłużnik może zgłosić zarzut spełnienia świadczenia dopiero po zamknięciu rozprawy i powoływać go jako podstawę powództwa opozycyjnego z art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c. godziłoby w fundamentalne instytucje procesu cywilnego, tj. prawomocność orzeczenia sądowego, związanie sądu i stron takim orzeczeniem (art. 365 k.p.c.) oraz powaga rzeczy osądzonej (art. 366 k.p.c.). Jak się powszechnie przyjmuje, stan powagi rzeczy osądzonej pociąga za sobą m.in. skutek w postaci prekluzji materiału procesowego (faktycznego) sprawy. Prekluzja oznacza, że z chwilą uprawomocnienia się wyroku, zarzuty, których podstawą są okoliczności istniejące już przed jego wydaniem, nie mogą być podstawą powództwa opozycyjnego, jeżeli nie zostały zgłoszone w czasie postępowania. Innymi słowy, strona traci bezpowrotnie możliwość podnoszenia tych okoliczności, chyba że wykaże, iż nie mogła tego uczynić we właściwym czasie z przyczyn od niej niezależnych.

Z tych względów należy przyjąć, że podstawą powództwa opozycyjnego przewidzianego w art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c. może być zarzut spełnienia świadczenia, jeżeli został zgłoszony w czasie postępowania rozpoznawczego przez pozwanego (dłużnika), lecz nie został rozpoznany. Odnosi się to do sytuacji, w której sąd nie rozpoznał tego zarzutu na skutek przeoczenia albo gdy ocenił, że jego rozpoznanie jest niedopuszczalne z przyczyny późnego zgłoszenia, czyli z powodu tzw. prekluzji procesowej (por. art. 207 § 3, art. 479¹⁴ § 2, art. 493 § 1, art.

503 § 1 i art. 505⁵ § 1 k.p.c.). (...) Dotyczy to również do wypadków, w których rozpoznanie sprawy następuje na posiedzeniu niejawnym, np. przez wydanie nakazu zapłaty. W takiej sytuacji wymaganie zgłoszenia zarzutu spełnienia świadczenia nie odnosi się, rzecz jasna, do zamknięcia rozprawy, lecz do wydania orzeczenia stanowiącego tytuł egzekucyjny. Jeżeli dłużnik w tym postępowaniu zgłosił zarzut spełnienia świadczenia np. w sprzeczności od wydanego nakazu zapłaty, lecz zarzut ten nie został przez sąd rozpoznany, to może on stanowić podstawę powództwa opozycyjnego przewidzianego w art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c.

Z tych przyczyn na podstawie art. 390 k.p.c. orzeczono, jak w uchwale.